

OSOBINE POPISA ŽUPA, NASELJA I POSJEDA U PODRAVINI DO KRAJA XVI. STOLJEĆA¹

THE NATURE OF THE LISTINGS OF CHURCH PARISHES, SETTLEMENTS AND ESTATES IN PODRAVINA UNTIL THE END OF XVI. CENTURY¹

Ranko PAVLEŠ

Podravka

Koprivnica

Primljeno: 15. 3. 2003.

Prihvaćeno: 11. 10. 2003.

Rad ima dvije pozitivne recenzije

UDK/UDC 94 (497.5 - 3 Podravina) (093)

911.37 (497.5 - 3 Podravina) (091)

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

SAŽETAK

Ovaj rad prikazuje osobine nekoliko vrsta popisa naselja i objekata s područja kotara, odnosno arhiđakonata Komarnice nastalih u srednjem vijeku ili važnih za proučavanje tog razdoblja povijesti. Ispituje se stupanj sustavnosti u popisu, vrsta organizacije koju prikazuje i odnos prema drugim izvorima, a sve pretežno s gledišta povijesne topografije.

U prvoj skupini popisa analiziraju se tri crkvena popisa: popis crkava iz 1334. godine, popis svećenika iz 1501. i popis iz 1615. godine koji prikazuje stanje crkvenih objekata nakon protuosmanlijskih ratova. U drugoj skupini su popisi poreza kotara Komarnice iz 1495., 1507., 1513., 1517. i 1520. godine. Utvrđuje se njihova iskoristivost za istraživanja s obzirom na tri vrste podataka koje donose: toponima, imena vlasnika i broj poreznih dimova. U trećoj su skupini popisi naselja na vlastelinstvima Đurđevac (tri popisa), Koprivnica (jedan popis), Rasinja (jedanaest popisa), Bednja (tri popisa) i Ludbreg (četiri popisa). Ostala vlastelinstva (Herbortija, Rovišće, Gudovec i Streza) spominju se samo usput.

U poglavlju "Ostali popisi" navode se primjeri popisa svjedoka pri sporovima, odnosno međaša i susjeda kod uvida u posjede. Posebna vrsta su dva popisa rovišćanskih predijalaca s kraja XIV. stoljeća. Na kraju je kratak osvrt na opise međa koji su glavni način opisivanja imanja u ispravama XIII. i XIV. stoljeća te na neki način prethode popisima naselja na vlastelinstvima.

Ključne riječi: župa, posjed, popis župa, naselje, porezni dim.

Key words: parish, estate, church listings, settlement, 'dim' (chimney) tax.

¹ Rad je u skraćenom obliku predstavljen na znanstvenom skupu u Koprivnici 16. studenoga 2002. godine

UVOD

Toponimi ili objekti navedeni u nekom popisu nisu samo goli podatak koji treba spomenuti u povijesnom ili sličnom djelu, nego važna obavijest s više mogućnosti interpretacije.

S gledišta povijesne topografije u popisu je važno uočiti sustavnost popisivanja, odnosno pravilnost redoslijeda nabiranja jer se na taj način mogu, polazeći od poznatih mjesta, ubicirati nepoznata naselja ili objekti. Sustav se u popisima javlja gotovo uvijek jer ga se sastavljač popisa morao držati kako ne bi ispustio neku od jedinica koje je namjeravao nabrojiti. Tako je i pri popisivanju obilaskom terena ili kada se to radi uz pomoć dokumenata pa i po sjećanju. Nabiranje može ići od jedinice do jedinice ili od jedne do druge grupe jedinica (npr. sela organiziranih u vesnikate).

Sljedeća prednost popisa je što uvijek prikazuje neku organizaciju prostora. To je prije svega organizacija prema van, prema nekim drugim sličnim strukturama, jer već samo sastavljanje popisa znači opisivanje, odnosno zatvaranje neke bilo teritorijalne, bilo upravne, bilo posjedovne cjeline. Unutarnju organizaciju, kao što je podjela vlastelinstava na vesnikate ili arhiđakonata na manje dijelove, popisi tek ponekad pokazuju, ali je ona tada posebno dragocjena jer bi je iz pojedinačnih podataka rasutih po raznim izvorima bilo teško rekonstruirati.

Nadalje, popisi stavljaju toponime, odnosno objekte u drukčiju perspektivu i prisiljavaju nas, ako smo to slučajno zanemarili, da ih sagledamo u odnosu na druge slične jedinice u popisu, pa i izvan njega. Dakle, omogućuju uspoređivanje, bilo sinkrono s istodobnim podacima o pojedinim objektima ili naseljima ili s popisima drugih cjelina u okolici, bilo dijakrono s mlađim ili starijim popisima istog područja. Pri usporedbama je bolje ako su popisi koje proučavamo što sličniji po strukturi i namjeni, ali se i iz različitih popisa mogu izvesti dragocjeni zaključci. Tako se npr. iz popisa svećenika iz 1501. godine i popisa poreza s početka XVI. stoljeća može dobiti podatak o broju dimova po jednoj župi ili usporedbom vlastelinskih s istim poreznim popisima broj dimova po jednom selu. Dobiveni podaci mogu poslužiti kod proučavanja krajeva za koje nisu sačuvani takvi dvovrsni popisi.

Osim za topografiju, popisi mogu biti osnova i za prikaz svih vidova povijesnog razvoja manjih područja (npr. vlastelinski popisi) ili cijelih mikroregija (popisi poreza ili popisi župa).

Sve te prednosti popisa naselja i objekata opravdavaju njihovo proučavanje kao posebne kategorije srednjovjekovnih izvora.

Područje s kojeg su popisi obrađeni u ovom radu jest Komarnica, i to u obuhvatu kakav je dan popisima župa 1334. i 1615. godine, a otprilike je omeđeno granicom koja ide crtom: Bartolovec kraj Varaždina (isključno) - Kelemen - Ladislav na potoku Velikoj (isključno) - ušće Velike u Čazmu - ušće Severinskog potoka u Čazmu - Šandrovac - Kloštar Podravski (isključno) - Drava istočno od Podravske Sesvete pa Dravom uzvodno. Rad je nastao na osnovi iskustava pri upotrebi popisa za posebna istraživanja, ali je dio građe obrađen za ovu priliku.

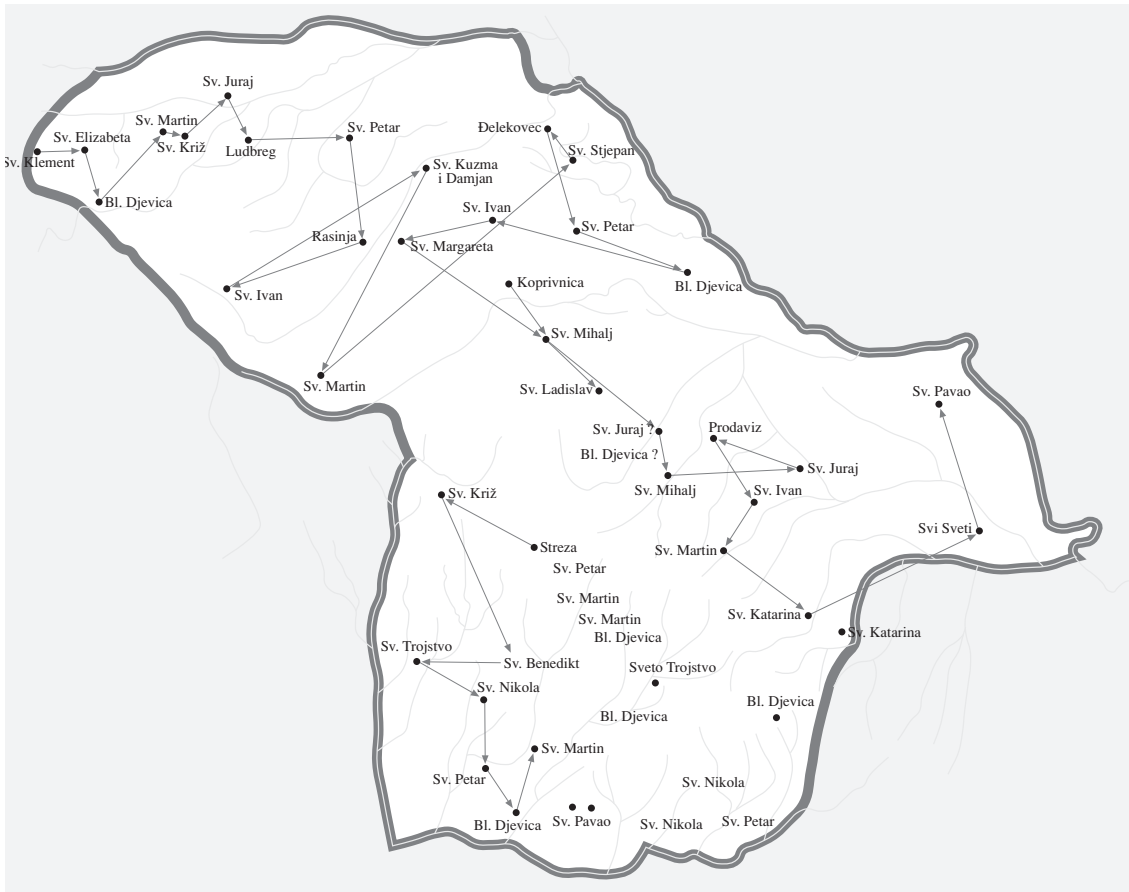
CRKVENI POPISI

a) Popis 1334. godine

Popis crkava i kapela komarničkog arhiđakonata iz 1334. godine dio je većeg popisa cijele Zagrebačke biskupije. Objavljen je prvi put davne 1770. godine,² a nakon toga još nekoliko puta.³

² Baltasar Adam KERCSELICH, *Histriarum cathedralis ecclesiae Zagrabensis I, Zagrabiae 1770.*

³ Za ovaj sam rad koristio popis iz: Franjo RAČKI, *Popisi župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*, STARINE JAZU IV, Zagreb 1872., str. 213-215.

Karta 1: Redosljed popisivanja crkava 1334. godine (Komarnički arhidiakonat)

Analiziran je po dijelovima i u cjelini, ali samo kao vodič pri ubiciranju pojedinih srednjovjekovnih župa.

Popisano je najveće područje pokriveno imenom Komarnica koje nam je poznato. Kasnije će Komarnica biti sužena i u pogledu crkvene (za račun varaždinskog arhidiakonata), a i upravne organizacije (za račun varaždinske županije te kalničkog i račanskog kotara križevačke županije).

U popisu su nabrojena 52 objekta, od čega 48 crkava i četiri kapele te sve one imaju zabilježenog titulara, a 30 ih ima i neku topografsku oznaku - opisnu ("in portu Drave", "circa Dravam", "in arhidiaconatu Varasdiensi") ili ime posjeda ili naselja u kojem se nalaze. Dvije crkve imaju oznaku vlasništva ("filiorium Egidii" i "cruciferorum"), a čak je 20 objekata označeno samo titularom. Omjer topografski neoznačenih crkava prema označenima znatno je nepovoljniji u južnom dijelu arhidiakonata (11:8) nego u sjevernom (11:22), što stvara dodatne teškoće pri proučavanju smještaja crkava u prostoru između Bilogore i rijeke Čazme koji je i jače stradao u ratovima protiv Osmanlija. Međutim, kad se uz titulara nalazi i ime mjesta, ubikacija nije uvijek jednostavna jer se dio imena naselja sasvim izgubio. U tom nam je slučaju moguće samo povezati podatak iz popisa s dokumentima gdje se spominje nestalo naselje. Uz neke toponime sastavljač popisa vezuje po nekoliko crkava, kao npr. uz Komarnicu i Koprivnicu, što se u nekadašnjim analizama rješavalo smještanjem više crkava u jedno naselje, ali se danas zna da su ti objekti zapravo bili u kraju istog imena i ponekad prilično udaljeni.

Neobičnosti u tom popisu ima nekoliko. Primjerice, nejasno je zašto su crkva Sv. Nikole u Koprivnici i Sv. Ladislava u Komarnici izvučene na početak popisa (smatra se da je to bilo zbog njihova ugleda). Nejasno je i to zašto samo Sv. Ladislav ima oznaku "plebania", tj. da je župna

crkva, a ostale crkve nemaju pa čak ni crkva Sv. Mihalja koja je, kao i Sv. Ladislav, na biskupskom posjedu (slično se ponavlja i na drugim posjedima zagrebačkog biskupa). Zatim je nejasan status crkve Blažene Djevice križnika ("cruciferi") kod Ludbrega jer druge crkve križarskih redova nisu popisane. Pitanje je i zašto je popisivač u komarnički arhiđakonatu upisao crkvu Sv. Klementa iako sam za nju navodi da je u varaždinskom arhiđakonatu.

Prednost tog popisa je prije svega u tome što se dio župa u njemu prvi put spominje, a i mnogim naseljima s njim počinje pisana povijest. Važan je i stoga što je to prvi popis Komarnice bilo koje vrste. Nedostatak je premala količina podataka i nedosljednosti u nabranjanju.

Popisivač, nakon što je naveo Sv. Nikolu i Sv. Ladislava izvan ikakva redosljeda, počinje nabrajati crkvene objekte od sjeverozapadne strane arhiđakonata redom kako su i na terenu i tako ide sve do Rasinje gdje počinju nepravilnosti. Nakon Rasinje je navedena crkva u Herbortiji (okolica Velikog Poganca) odakle preskače do Sv. Kuzme i Damijana (Kuzminec) pa natrag na jug do Sv. Martina u Kopini (okolica Malog Poganca) nakon kojeg je popisao Sv. Stjepan kraj Drave. Razlog takvom načinu nabranjanja možemo samo pretpostaviti. Možda je vizitator bio odsjeo u Rasinji i otuda obilazio okolne župe, a možda taj popis i nije nastao tijekom vizitacije, nego je netko (npr. komarnički arhiđakon) sastavljaču izdiktirao crkve i kapele. Posljedica takva nesustavnog navođenja bile su, naravno, pogrešne ubikacije objekata.

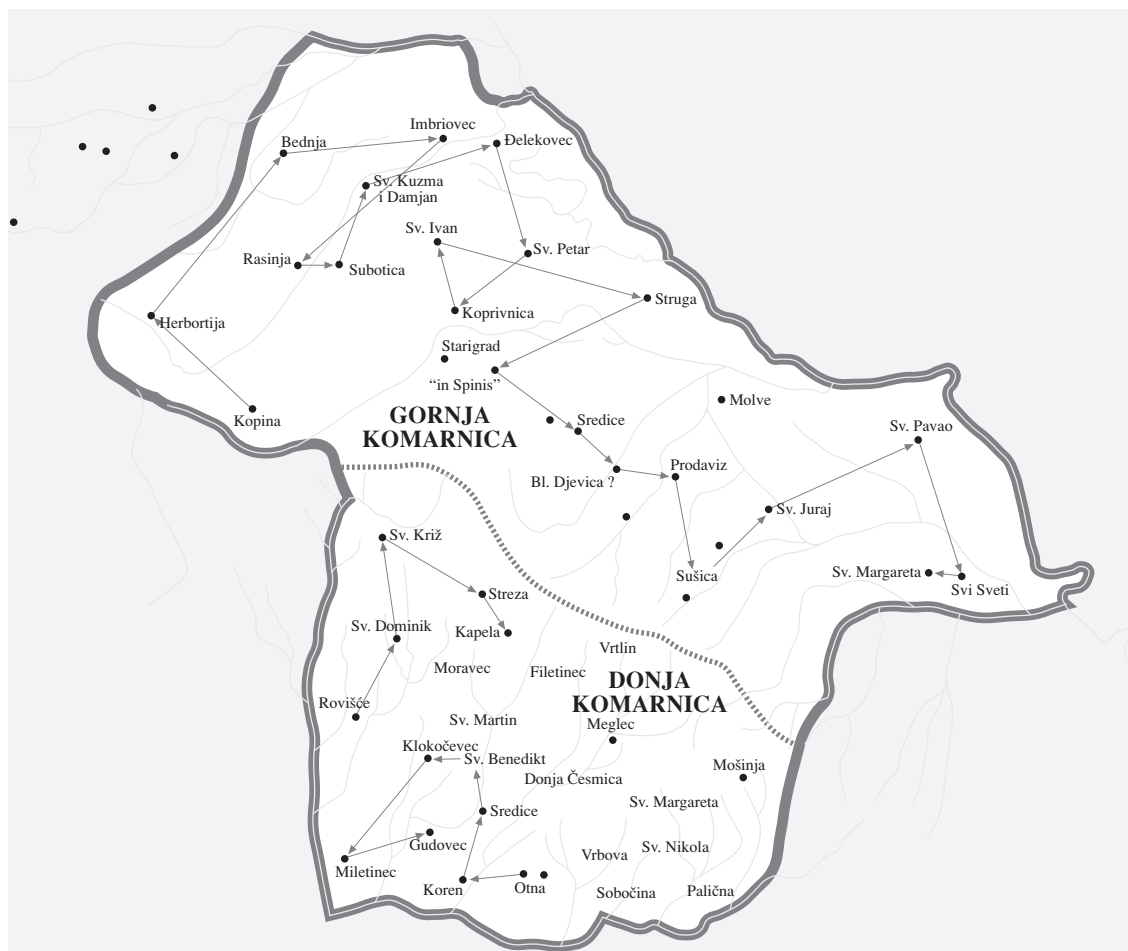
Slijede pridravске župe Đelekovec, Sv. Petar (Peteranec) i Struga nakon čega se popisivač vraća na Cerovicu (Ivanec). Otuda popis ide uredno na Suboticu pa niz Podravsku magistralu preko Koprivnice (izvučena na početak), Sv. Mihalja, Sv. Ladislava (također nije na svom mjestu nego na početku) dolazi do dviju komarničkih župa nepoznatog smještaja - Blažene Djevice i Sv. Jurja, a zatim do biskupskog Sv. Mihalja u Miholjancu. Nakon toga je u redosljedu opet napravljen "čvor" jer je poslije Miholjanca popisao Đurđevac pa se popis vraća na Sv. Martina u Prodavizu (Virju) i onda ide jugoistočno do dviju župa u Sušici. Daljnji popis je sustavan do istočnoga kraja tog dijela arhiđakonata (dvije kapele Sv. Katarine - Sesvete - Sv. Pavao).

U južnom, a pogotovo u jugoistočnom dijelu arhiđakonata stanje istraženosti je lošije nego u Podravini, a manji je i broj ostataka iz srednjeg vijeka arheoloških ili toponomastičkih te otuda problemi ne samo s ubikacijom pojedinih objekata, nego i cijelih grupa objekata ili naselja. Popis tu počinje crkvom u Mušinji nakon koje slijede Sv. Nikola, Sv. Petar "de Paluchna", Sv. Pavao i Sv. Nikola "de Soboch". U toj skupini je donekle siguran samo smještaj mušinske župe na područje Šandrovca i Sv. Pavla u Nove Pavljane. Slijedi crkva Sv. Trojstva čiji se ostaci vide u današnjoj crkvi u Velikom Trojstvu, a onda su popisane četiri crkve i jedna kapela, sve nepoznatog smještaja. Dakle, na jugoistoku Komarnice imamo veliku bjelinu na karti srednjovjekovne crkvene organizacije koju remete samo pojedini objekti. Zato je u tom dijelu, dok se ne dođe do novih podataka, sustavnost popisa iz 1334. godine nemoguće proučavati. Jugozapad arhiđakonata ima očuvaniju staru toponimiju i popis pratimo bez većih problema u urednom nizu od kapele Blažene Djevice u Strezi (okolina Pavlin - Kloštra), preko crkve Sv. Križa (Gornji Križ), Sv. Benedikta (na srednjem toku potoka Plavnice), Sv. Trojstva u Rovišću, Sv. Nikole u Klokočevcu do Sv. Martina u Sredicama (vjerojatno Velike Sredice kod Bjelovara).

b) Popis 1501. godine

Popis svećenika komarničkog arhiđakonata iz 1501. godine je, kao i prethodni, dio popisa cijele biskupije. Objavljen⁴ je i analiziran više puta, ali uglavnom kao dopuna i objašnjenje

⁴ Za ovo poglavlje također sam koristio popis iz: F. RAČKI, *Popisi..*, STARINE IV, 1872., str. 213-215.

Karta 2: Redosljed popisivanja župa 1501. godine

popisa iz 1334. godine. Kod tog popisa je vjerojatnije da je rezultat obilaska terena jer je količina podataka u njemu veća, kao i pravilnost nabiranja.

Popisano je 105 svećenika raznih vrsta: župnika, kapelana, altarista, gracijana, mansionara, prebendara, rektora kapela i hospitala. Od tog broja 45 svećenika označeno je kao župnici pa možemo reći da je popisano toliko župnih crkava, odnosno župa. Od objekata izravno se spominju hospital i pet kapela za koje se ne navodi kojoj župi pripadaju, ali se to može zaključiti prema njihovu mjestu u popisu.

Način označavanja župa je isti kao i 1334. godine, ali se omjer po vrstama oznaka dosta razlikuje. Tako je tu, uz čak 27 svećenika, zapisano samo mjesto u kojem djeluju, a pet župa je samo s titularom župne crkve. Kod 13 župa je, uz titulara, navedena i neka topografska oznaka. U skupini topografski označenih župa najčešća su imena naselja, odnosno posjeda, a četiri ih ima opisne oznake ("in Spinis", "in portu Drave" i dva puta "in paludibus"). Kapele su označene samo imenom mjesta ("Owar"), titularom s imenom naselja (Blažena Djevica u Rasinji i Blažena Djevica u Molvama), a dvije su kapele bez ikakve oznake. Takva struktura nazivlja pokazuje kakav je problem određivanje koje župe iz tog popisa odgovaraju crkvama iz popisa iz 1334. godine, gdje je dobar dio objekata označen samo titularom. Popis iz 1501. godine ima podjelu komarničkog arhiđakonata na Gornju (sjevernu) i Donju (južnu) Komarnicu, a granica među njima, koliko se može zaključiti u toj fazi istraživanja, ide razvodnicom između dravskog i savskog porječja. Ta međa unutar arhiđakonata je važna jer sužava prostor za traženje lokacija

pojedinih srednjovjekovnih župa. Iako nije izričito naznačena, tu podjelu možemo napraviti i u popisu iz 1334. godine gdje se točno vidi gdje prestaje Gornja i počinje Donja Komarnica. I u popisu iz 1615. godine prepoznaju se ta dva dijela samo što je njihov raspored nešto drukčiji.

Osim topografskih podataka, popis iz 1501. godine prikazuje i crkvenu organizaciju na razini župe sa župnikom na vrhu i pomoćnim svećenstvom. Broj svećenika po župi je od jedan (takvih župa je najviše) do 15 (župa Prodiviz) te nam omogućava donositi zaključke o važnosti, pa i o veličini župe.

Neke župe iskazane 1334. godine nisu ovdje popisane. Na primjer, nema Sv. Ladislava i Sv. Mihalja s biskupskih posjeda. Ta imanja činila su tzv. Malu Komarnicu (još jedna podjela unutar arhiđakonata) i svećenička davanja s njih su išla u različite svrhe od onih ostalog svećenstva, što je vjerojatno razlog njihova ispuštanja iz popisa. Za neke druge crkve i kapele nije nam poznato zašto nisu popisane, a vjerojatno su postojale u vrijeme popisa, što je potvrđeno iz drugih izvora. To su Sv. Stjepan u Torčecu, jedna od župa u Sušici (ili Sv. Ivan ili Sv. Martin) i dvije kapele Sv. Katarine. Što se tiče Sv. Jurja u Komarnici, popisanog 1334. godine a ovdje izostavljenog, nije sigurno njegovo postojanje 1501. godine jer nije potvrđen ni u jednom kasnijem dokumentu.

U odnosu na prethodni popis, nove župe u Gornjoj Komarnici su Imbriovec, Središće i župa Sv. Margarete, a u Donjoj Komarnici popisano je pet novih župa. Na sjeverozapadu nedostaje osam župa iz 1334. godine jer su pripojene varaždinskom arhiđakonatu. Po tom dijelu se taj popis teritorijalno razlikuje od prethodnog. Izostavljanje jednih i pojava novih župa imale su za posljedicu da se u literaturi pogrešno sparivalo župe iz jednog i drugog popisa.

Pri obilasku popisivač kreće od Sv. Martina u Kopini i ide na Herbortiju pa se spušta u Podravinu do Sv. Petra i Imbriovca odakle stiže na Rasinju. Tu je jedna od nepravilnosti popisa jer je preskočena župa Sv. Kuzme i Damjana (Kuzminec) na koju se popis vraća tek nakon Subotice. Druga nepravilnost je kod Koprivnice gdje je popisivač naveo Cerovicu (Ivanec) nakon Koprivnice, a prije Struge pa se dobiva dojam kao da je cerovička župa između koprivničke i struške. Dalje popis slijedi župe redom niz Podravinu izostavljajući već spomenute.

Oslanjajući se na taj dio popisa gdje poznajemo područja župa (ako ne i lokacije župnih crkava), možemo zaključiti da je popis iz 1501. godine nešto pravilniji u redoslijedu nabranja nego onaj iz 1334. godine, a s obzirom na to da ima i više topografskih podataka, mislim da je pogodniji kao osnova za rekonstrukciju mreže župa u srednjem vijeku.

U Donjoj Komarnici je problem pri analizi popisa isti kao i s prethodnim popisom. Naime, zbog neistraženosti na jugoistoku je teško ustanoviti bilo kakav redoslijed, a stanje na jugozapadu nešto je povoljnije. Popisivač kreće od Rovišća (Roycha) preko Domankuša (s. Dominicus), Gornjeg Križa (s. crucis in Velyka) i okolice Pavlin Kloštra (Ztresca) do župe Kapela (Capella) odakle počinje područje župa nepoznate lokacije gdje se izdvajaju samo župa u Maglenči (Meglech), odnosno Velikom Trojstvu i Šandrovcu (Mušinja). Na jugu popis ponovno ulazi na poznatiji teren te ide od Otnje (Pavljani) preko Korenova (Koren), Velikih Sredica (Jakozerdahel), Donjih Plavnica (s. Benedictus in Plawnyca), Klokočevca (Klokos), Miletinca (južno od Rovišća) do Gudovca s kojim popis završava.

c) Popis 1615. godine

Nakon više od stotinu godina 1615. godine ponovno je izvršena vizitacija komarničkog arhiđakonata. Pregledane su crkve i kapele, u upotrebi i napuštene, cijele ili u ruševinama pa čak i mjesta gdje su crkve nekad stajale, a u vrijeme vizitacije im više nema traga. Budući da su se tijekom protuosmanlijskih ratova na području Komarnice vjerojatno tek neznatno gradili crkveni

objekti, možemo reći da je taj popis neka vrsta inventure onoga što je preostalo iz srednjeg vijeka i zato je važan za srednjovjekovnu povijest te u njezinu kontekstu mora biti obrađen iako je nastao u podmaklom novom vijeku.⁵

Popis je do sada djelomično topografski analizirao Antun Kancijan,⁶ a objavili su ga Dragutin Feletar i Hrvoje Petrić.⁷

Za razliku od popisa 1334. i 1501. godine, 1615. godine je popisano samo komarnički arhiđakonata te taj popis nije dio većeg popisa, što nam uskraćuje mogućnost nekih usporedbi sa situacijama u drugim arhiđakonatima.

Zahvaćen je prostor isti kao u popisu 1334. godine, a i kriterij popisa je gotovo isti, tj. popisivani su crkveni objekti. Međutim, sada je za svaki popisani objekt napravljen i opis njegova stanja, ali i situacije u okolini ako se ticala crkvenih pitanja. Dakle, popis je samo sadržaj niza opisa koji slijede. Nažalost, veći dio opisa je nestao, zapravo je istrnut iz dokumenta pa opisivanje naglo prestaje usred vizitacije koprivničkih crkava, a ponovno počinje bez uvoda pri opisu ludbreških crkava. Od 53 objekta koja se spominju, samo za njih 18 imamo opise, a nedostaju podaci za južne i istočne dijelove arhiđakonata gdje su i problemi s proučavanjem srednjovjekovnih crkava najveći. Ovdje ću analizirati sam popis, a detalje koje daju opisi ostavljam za drugu priliku.

Svi objekti u popisu imaju zapisanog titulara, a gotovo svi (osim dviju crkava u Donjoj Komarnici) i neku topografsku oznaku pa je to najtemeljiti od sva tri popisa arhiđakonata. Zapisani toponimi su uglavnom imena naselja, dijelom u to doba nepostojećih. Nekoliko crkava je, kao i u prijašnjim popisima, označeno istim toponimom, što u dva slučaja (Ludbreg i Koprivnica) znači da se nalaze u istom naselju, a u ostalim da su u istom kraju (crkve u Komarnici, Sušici i Grbonogu). Neke crkve i kapele su označene opisno po karakteristikama okoline (“sub montibus”, “de Spinis”, “de promontoriis”), a nekima je položaj određen prema susjednim naseljima (“supra Rasinam”, “de campo Caproncz”). Kod većine odrednica riječ je o toponimima koji se u istom ili malo promijenjenom obliku javljaju i u srednjem vijeku, bilo u popisima župa ili izvan njih. No, nekoliko crkava ima uz titulara ime za koje nemamo starih potvrda (Poganec i Virje). Kod nekih je vizitator zapisao ime mjesta u starom obliku, ali ga je objasnio modernim, odnosno narodnim imenom (Cerovica - Ivanci, Sabaria - Sobotica, S. Georgius in Spinis - Popovci). Kod crkve Blažene Djevice u Česmici takvo je objašnjenje napravio za sam objekt i naveo tadašnji narodni naziv crkve (Črlena Klisa). Poseban je slučaj crkve u Križovljanu gdje vizitator pojašnjava da ona spada pod Slanje (“in pertinentiis Zlanio”, “sub Zlajno”).

Prije obilaska terena vizitator se pripremio konzultirajući stare popise župa. Dokaza da je koristio popis iz 1334. godine ima za Gornju Komarnicu samo nekoliko. Tako je, primjerice, ponovio pogrešno pisanje imena posjeda Herbortija jer je u oba popisa to ime zapisano sa slovom “g” umjesto “b”. Poznavanje popisa iz 1334. godine vidi se i u pokušaju da objasni zašto se crkva Sv. Križa tada javlja kao da je u Slanju, a zna se da je oduvijek bila u Križovljanu. U Donjoj Komarnici (ovdje župe od 19 do 27 i broj 33) veza s popisom iz 1334. godine sasvim je očita jer je vizitator 1615. godine prepisao dio župa iz tog popisa sa samo jednom svojom intervencijom.

⁵ Nadbiskupski arhiv Zagreb, Kanonske vizitacije različite, 4/IV, str. 82

⁶ Antun KANCIJAN, *Traganje za podrijetlom imena sela Ludbreške Podravine I-II*, Podravski zbornik 10, 1984., str. 246-257; 11, 1985., str. 114-123. On je krivo pročitao godinu popisa misleći da se radi o 1625. godini.

⁷ Dr. Dragutin FELETAR, Hrvoje PETRIĆ, *Kratki pregled povijesti župe Novigrad Podravski*, Općina Novigrad Podravski, Novigrad Podravski 2001., str. 167-168.

Karta 3: Redoslijed obilaska crkvenih objekata u Podravini tijekom popisivanja 1615. godine

Uzeo je sve župe koje imaju neku topografsku oznaku i dodao još dvije samo s titularom. Razlozi za takav odabir nisu mi jasni. I tu je prenio pogreške iz starog popisa pa piše “Zezuricza” za “Chesuricha”, a što je zapravo Česmica. Kod čitanja popisa iz 1334. godine vizitator ima teškoća s odgonetavanjem imena mjesta pa čita “Obecz” umjesto “Soboch”, “Dizka” za “Descha” i “Dimicza” za “Ruuicha”, što nas može dovesti do zaključka da je riječ o nekim novim župama. U slučaju Đelekovca nije jasno je li prvo pogrešno čitao “Getinoucz” pa onda u tome prepoznao to selo i zapisao “nunc Gielekoucz” ili je “Getinoucz” ipak bilo drugo ime za Đelekovec koje nije potvrđeno u dokumentima.

Pretpostavljam da je poznao i popis iz 1501. godine, ali su pokazatelji za to malobrojni (možda to što se oblik “Martynyancz” za Martijanec i oznaka “in Spinis” za crkvu u Đurđu javljaju u oba popisa). Na korištenje još nekih izvora u pripremi vizitacije upućuju čak tri oblika starog imena župe Ivanec (Cerovina, Cerovica, Cerina) uz tadašnji (Ivanci).

U odnosu na popis iz 1334. godine u Gornjoj Komarnici nisu navedena tri objekta, i to Sv. Juraj u Komarnici, Sv. Mihalj u Miholjancu i jedna od dviju kapela Sv. Katarine. Iz popisa 1501. godine u tom dijelu arhidakonata nisu zabilježene dvije kapele u župi Prodaviz, kapele u Molvama i Rasinji te Sv. Margareta kod Sesveta. Za sada je teško reći razlog izostavljanja tih objekata jer pouzdano znamo da veći dio njih u vrijeme popisa postoji barem kao ruševina. Izostavljeni su i neki objekti koji su poznati iz drugih dokumenata (npr. kapela Sv. Wolfganga u Budrovcu).

S druge strane, u Gornjoj Komarnici je sada zapisano devet objekata kojih nema u prethodnim popisima. Od toga su dvije samostanske crkve koje, po kriterijima popisa iz 1334. i 1501. godine,

i ne bi trebalo uzimati u obzir pri usporedbama. Ostale novopopisane crkve, odnosno kapele pretežno su u sjeverozapadnom dijelu arhiđakonata pa je moguće da su neke od njih podignute u novije vrijeme jer se već krajem XVI. stoljeća u tom području događa polagana obnova naseljenosti.

U Donjoj Komarnici stanje s tim popisom je mnogo lošije. Nedostaje devet objekata iz popisa 1334. godine i čak 14 župa iz popisa 1501. godine, a nije dodana nijedna dosad nepoznata crkva pa nema novih topografskih podataka te u tom dijelu taj popis malo može pomoći pri proučavanju srednjeg vijeka.

Jedan od nedostataka tog popisa je što su svi objekti označeni kao crkve ("ecclesia") i samo za dio njih iz popratnog opisa doznajemo da je riječ o kapelama (Sv. Wolfgang u Bolfanu, Sv. Helena u Apatovcu). U popisu je netko (možda sam sastavljač popisa?) neke objekte označio križićem. Dio označenih su svakako kapele, dvije su franjevačke crkve, a jedna (Sv. Emerik u Imbriovcu) je župna crkva (barem je to bila početkom XVI. stoljeća). Budući da nije sasvim jasan razlog tog označavanja, o statusu pojedinih objekata moramo zaključivati prema podacima iz drugih dokumenata.

Prednost tog popisa je pravilan redoslijed nabiranja s ogradom da postoje iznimke i da se taj zaključak ne odnosi na Donju Komarnicu gdje uopće nema nikakve pravilnosti. Vizitator je krenuo od Apatovca i obišao zagonetnu crkvu Sv. Nikole "pod gorom", Herbortiju i Sv. Martina u okolici Malog Poganca, a zatim je od Sv. Wolfganga (Bolfan) krenuo prema jugoistoku obilazeći kapele i crkve s obje strane Podravske magistrale sve do Podravske Sesveta. U tom nizu je samo jedan prekid između Đurđevca i Sv. Ivana u Sušici gdje je ubacio župe Donje Komarnice (bez vidljiva razloga). Od Sesveta vizitator kreće u suprotnom pravcu uz Dravu do Đelekovca i Imbriovca te dalje redom od crkve do crkve sve do najzapadnijega kraja arhiđakonata. Budući da je pohađeno područje isto kao ono zahvaćeno popisom 1334. godine, tu je i onih osam župa koje su 1501. godine popisane u varaždinskom arhiđakonatu. I taj smjer od jugoistoka prema sjeverozapadu ima jedan izuzetak u pravilnom nabiraju, a to je crkva Sv. Trojstva u Rovišću iz Donje Komarnice koja je ubačena iza Sv. Pavla - Pavljanaca.

Dakle, taj popis, iako se u nekim elementima oslanja na prethodne popise, nema njihov sustav nabiranja kojim se Podravina zahvaćala odjednom od zapada prema istoku.

Popis iz 1615. godine rješava neke probleme za koje dosad nismo imali odgovor, kao što je npr. titular crkve u Središću (Sv. Elizabeta), zatim problem dviju crkava u Sušici (Sv. Ivan i Sv. Martin) te približan smještaj crkve Sv. Mihalja kraj Koprivnice. Popis potvrđuje postojanje crkve Sv. Stjepana u Torčecu i Sv. Katarine u Sirovoj Kataleni ("Gorbonokfew") te smještaj Sv. Ivana u Herbortiji na gornji tok potoka Rasinje (Gliboki). No, taj popis postavlja i neka nova pitanja. Primjerice, koja je to crkva Sv. Nikole "sub montibus" ili zašto Sv. Emerik ima oznaku "in Jakusincz" ako je kroz srednji vijek stalno bio povezan s gradom Kamenom, odnosno sa Starigradom. I dalje ostaje otvoreno pitanje crkava i kapela u Komarnici (Sv. Juraj, Blažena Djevica, Sv. Ladislav, Sv. Klara) i blizu njih Sv. Elizabete. Problem je, dakako, njihova ubikacija.

Nakon proučavanja tog popisa s više strana ostaje sumnja je li vizitator uopće obišao crkve Donje Komarnice, a što se tiče Gornje Komarnice, možemo sumnjati u to je li obišao teren južno i istočno od Đurđevca.

Kasnije vizitacije komarničkog arhiđakonata više pozornosti posvećuju tekućem vjerskom životu, ali se usput spomenu i ostaci iz srednjeg vijeka. Ponekad su to samo zidani temelji ili kameni oltar koji u tada pretežno drvenoj crkvenoj gradnji znače starinu i kontinuitet svetog mjesta.

POPISI POREZA

Sa samoga kraja srednjeg vijeka, a neposredno prije nego što se društveni sustav većeg dijela stare Slavonije znatno promijenio pod pritiskom građanskog rata i osmanlijskih osvajanja i pustošenja, sačuvali su se popisi poreza za četiri zapadne županije: varaždinsku, zagrebačku, virovitičku i križevačku. Dakle, tako reći u posljednji nam je trenutak dana slika posjedovno-upravne strukture zapadnog dijela srednjovjekovne Slavonije kakva se formirala u višestoljetnom razvoju.

Popisi koji odražavaju srednjovjekovnu situaciju napravljeni su od 1495. do 1520. godine i za Komarnicu,⁸ jedan od četiri kotara ("processus") velike križevačke županije,⁹ ima ih pet. Porezi su ubirani i nakon 1520. godine te su sastavljeni popisi u tu svrhu, ali je u njima prikazano sasvim drukčije stanje. Tako sljedeći popisi iz 1533. i 1543. godine¹⁰ gotovo i ne zahvaćaju taj kotar, a od 1554. godine počinje se nazirati granica budućeg prostora Vojne krajine prema civilnoj Hrvatskoj. Time je određeno i područje s kojeg se smiju ubirati kraljevinski porezi pa će u tu svrhu otad biti popisivan samo mali dio kotara na sjeverozapadu.

I prije i nakon objavljivanja popisi su korišteni za više vrsta povijesnih istraživanja, ali još nedovoljno s obzirom na obilje materijala koje nude.

Svih pet popisa sadrži oko 160 različitih toponima, a broj popisanih jedinica je u prvoj godini oko 130 (tada je dio imanja još oslobođen plaćanja poreza), dok se kasnije ustaljuje na više od 200.

Kotar Komarnica, kako je predstavljen u ovim popisima, nešto je drukčijeg obima u odnosu na arhiđakonate. Na sjeverozapadu je zahvaćeno manje područje nego 1334. i 1615. godine, ali veće nego 1501. godine, tj. granica ide smjerom sjever-jug između Martijanca i Križovljana. Druga je promjena u odnosu na popise župa što je tu Sv. Martin - Kopina između potoka Rasinje i Koprivnice u kotaru Kalnik, a uvijek je u komarničkom arhiđakonatu. Ostale razlike su na jugoistoku gdje popisima poreza nisu zahvaćena područja župa Mušinja, Palična, Butkafeld, Vrbova i Maglenča (a možda ni župa Sv. Margarete iz popisa 1501. godine) i na istoku gdje su mjesta Čepelovec, Budrovec i Sesvete u kotaru Rača, a inače u arhiđakonatu Komarnica.

Razlike u područjima pokrivanja pojedinih popisa treba uzeti u obzir pri uspoređivanju. "Odsječeni" dijelovi korisni su za topografiju jer iz cjeline izdvajaju manje teritorije, što olakšava ubikaciju pojedinih župa, odnosno naselja.

Popisi poreza daju tri osnovne skupine podataka: toponim, vlasnike i brojeve poreznih dimova, odnosno porta, a svaka od tih skupina ima svoje osobine.

Toponimi su u ovom izdanju vrlo kvalitetno preneseni i s toga gledišta riječ je o jednoj od najboljih zbirki izvora kod nas. Uglavnom su to imena posjeda, a važni su već samim svojim javljanjem. Vrlo je bitno što se većina njih može pratiti kroz 20-ak godina i tako stvoriti slika o dijelu povijesti posjeda. Zanimljive su i eventualne inačice pisanja imena posjeda jer se time mogu objasniti nejasnoće koje su se javljale pri čitanju drugih dokumenata (dobar je primjer Mučna kod Koprivnice koja se pisala "Mochw", "Mochno" i slično te se ponekad zamjenjivala s Močilama). Mjesto na kojem se toponim nalazi u popisu također je važno, posebno u dijelovima s većim stupnjem sustavnosti. Za dio imanja navedena je unutarnja struktura pa tako za ludbreško

⁸ Ime kotara Komarnice nije zabilježeno u ovim popisima pa sam ga imenovao po analogiji s komarničkim arhiđakonatom s kojim taj kotar dijeli približno isti teritorij.

⁹ Josip ADAMČEK, Ivan KAMPUŠ, *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću*, Zagreb, 1976., str. 12-13, 27-29, 59-62, 94-97, 127-130.

¹⁰ J. ADAMČEK, I. KAMPUŠ, *Popisi...*, str. 134, 136, 137.

vlastelinstvo doznajemo da je bilo podijeljeno na dvije provincije, a za koprivničko i đurđevačko i podjelu na vesnikate. To je, uz druge dokumente, dalo mogućnost da se pronikne u njihovu organizaciju. U Donjoj Komarnici su posjedi manji, a samo se za rovišćanski vidi kako je ustrojen. Kod nekih imanja vidi se vlasnička povezanost s drugim posjedima koja se provlači kroz kasni srednji vijek, a na sjeverozapadu i dulje. Dio posjeda pokazuje izrazitu razdrobljenost; poneki (npr. Miletinec) čak na desetak dijelova. Kod, primjerice, rasinjskog vlastelinstva vidljiva je podijeljenost na tri glavna dijela, što dugo ostaje njegova karakteristika.

Druga vrsta podataka u popisima su imena vlasnika, što nam daje materijal za istraživanje genealogija, redoslijeda nasljeđivanja, gospodarske snage pojedinih obitelji i dr. Za topografiju je ime vlasnika važno zbog praćenja sudbine imanja kroz povijest i s tim poveznim promjenama granica, a ponekad pomaže pri identifikaciji toponima u slučajevima kad je grafija imena posjeda iskrivljena ili postoji više sličnih imena.

Treća razina koju nude popisi poreza su brojevi podaci s više mogućnosti korištenja pri istraživanju. Prepreka u njihovu korištenju je donekle to što s jedne strane znamo da srednjovjekovna točnost pri popisivanju nije bila baš na visokoj razini i da su se kriteriji mijenjali, a s druge strane ne znamo koliko je veličinu prostorno i brojem ljudi predstavljao porezni dim. Ipak, možemo uspoređivati pa i donositi neke općenitije kvantitativne zaključke, što je posebno značajno jer su iz vremena kad za tako nešto ima malo prilike. Što se tiče topografije, brojevi dimova pomažu da se, uz druge podatke (opisi međa, naselja), odredi koliko je područje zauzimao neki posjed.

Mogućnosti za usporedbe popisa poreza s podacima iz srednjovjekovnih pa i kasnijih izvora su velike jer je u njima s jedne strane prikazana situacija koja je posljedica događaja ranijih stoljeća (u nekim slučajevima čak iz XIII. stoljeća), a s druge strane se dio vlasničkih odnosa prenosi stotine godina nakon njih.

Uspoređivanje tih popisa s, primjerice, popisima vlastelinstava je vrlo važno jer popis poreza daje okvir, tj. veličinu i ponekad organizaciju, a popis vlastelinstva popunjava to sadržajem, tj. naseljima. Pri usklađivanju podataka treba paziti na eventualna prelaženja dijelova vlastelinstva preko granica kotara, što se javlja u nekoliko slučajeva.

Možda je najprikladnije uspoređivati i dopunjavati popise poreza s popisima župa (posebno onim iz 1501. godine jer je vremenski najbliži) jer obje vrste popisa prikazuju jednu zatvorenu teritorijalnu cjelinu i približno isti prostor. Pri tome se može izračunavati broj dimova na jednu župu, odnosno jednog svećenika, proučavati promjene opsega arhiđakonata, odnosno kotara, dopunjavati topografska istraživanja itd. No, ima jedan vid popisa poreza koji ih približava popisima župa. Naime, u njima je popisano oko 30 posjeda župnika, a najveći dio tih imanja je u mjestima za koja znamo da su bila središta župa. Ako tome dodamo i mjesta u kojima se ne spominje župnikov posjed, a imala su crkve, tada popise poreza možemo uzeti kao četvrti popis župa. Naravno, uz odgovarajuću kritičnost jer ne znači uvijek župnikov posjed u nekom mjestu i središte župe jer su župnici ponekad imali i druga imanja ili se brinuli za posjede kao izvršitelji oporuka. "Plebanus" se spominje i uz poneku kapelu (npr. Sv. Klaru i Sv. Emerika). Manjkavosti pri navođenju župnika i župnih središta popisi nadoknađuju nabranjem prebendarskih imanja kojih se, ovisno o godini popisa, spominje od šest do osam. Ostali popisani crkveni posjedi su oni koprivničkih i ludbreških franjevaca, strezanskih pavlina, čazmanskog kaptola, zagrebačkog i kninskog biskupa te posjedi vezani uz viteške redove sa sjedištem u Glogovnici (Križančija i Jalševac).

Osim sitnijih zamjerki popisima, glavna im je mana, kao i svakog popisa, ograničena količina podataka. Iza obične natuknice s imenom posjeda, imenom vlasnika i brojem dimova uvijek se skriva vrlo složena stvarnost s mnogim toponimima, međama, naseljima, ljudima i njihovim odnosima. Za to je dobar primjer pavlinski posjed Streza koji je u popisima zabilježen kao "ZTREZA heremitarum 25", a iz samostanskog urbara doznajemo da je imanje bilo razbacano u

nekoliko naselja s obje strane Bilogore i imalo brojna selišta, šume, vinograde i dr. Iz toga je jasno da popisi poreza trebaju dopune i da mogu poslužiti kao okvir za topografiju pojedinih krajeva pa i cijelih regija. Nešto slično pokušali su Franjo Brdarić,¹¹ Rudolf Horvat¹² i Antun Kancijan¹³ uzimajući župe kao osnovu za prikaz srednjovjekovne Podravine, ali mislim da su popisi poreza primjereniji za to jer prikazuju vlasništvo nad zemljom, što je u ono vrijeme bila osnova društvenih odnosa.

Redoslijed nabiranja jednak je u svih pet popisa o kojima je ovdje riječ. Popisivač je prvo obišao rovišćansko vlastelinstvo odakle je "preskočio" do imanja Herbortije (Veliki Poganac). Zatim ide u okolicu Ludbrega pa niz Podravinu prema istoku završavajući taj dio popisa uglavnom s đurđevečkim vlastelinstvom. Do tuda (a to je pretežno Gornja Komarnica) sustavnost popisivanja je očita, a način nabiranja je sličan kao i u crkvenim popisima iz 1334. i 1501. godine. Zatim je popisano ostatak Donje Komarnice, ali u tom dijelu nisam uspio utvrditi neki pravilan redoslijed.

Podjela na Gornju i Donju Komarnicu nije ovdje izrazita kao u crkvenim popisima, ali se može primijetiti da među posjedima u Podravini nije nabrojen nijedan iz Donje Komarnice (s izuzetkom Beljudovca koji je dio đurđevečkog vlastelinstva). Ponekad je obrnut slučaj jer se neka imanja iz Gornje pojavljuju u Donjoj Komarnici.

POPISI VLASTELINSTAVA

Na području komarničkoga kotara postojalo je nekoliko većih i manjih vlastelinstava, a za gotovo sva postoje popisi naselja koja su ih činila. Opća karakteristika tih popisa je da nisu teritorijalno ograničeni, nego obuhvaćaju sva naselja koja posjeduje vlasnik, a upravljana su iz jednog vlastelinskog središta. Dakle, kriterij za njihovo sastavljanje bio je posjedovno-upravni. U doba kad su ti popisi nastajali, a to je od druge polovice XIV. stoljeća pa do kraja srednjeg vijeka, vlastelinstva su rijetko teritorijalno cjelovita i sve njihove zemlje ne može obuhvatiti jedna međa. To je vjerojatno razlog što se sve češće rade popisi naselja, a broj opisa međa se smanjuje pa i sasvim nestaje kao način opisivanja posjeda. Jedna od osobina vlastelinskih popisa je i to da se u njima nabrajaju i sela koja vlastelin posjeduje cijela te ona u kojima ima samo dio selišta. Samo ponekad se te dvije kategorije imanja prikazuju odvojeno.

a) Đurđevečko vlastelinstvo

Najveće u Podravini i među najvećima u srednjovjekovnoj Slavoniji s oko 600 dimova početkom XVI. stoljeća đurđevečko je vlastelinstvo obuhvaćalo brojna naselja od kojih se sačuvalo nekoliko popisa. Do sada je objavljen samo popis iz 1439. godine,¹⁴ a uz popis iz 1477. godine¹⁵ obrađen je u literaturi. Popise iz 1383. i 1426. godine, tek spomenute kod Dezso Csankya,¹⁶ treba pronaći i analizirati.

¹¹ Franjo BRDARIĆ, *Arhidakonat komarnički 1334. - 1934. godine*. Blaž Mađer, Časti i dobru zavičaja, str. 338-362.

¹² Rudolf HORVAT, *Župe u hrvatskoj Podravini*, Hrvatska prošlost II, 1941.

¹³ A. KANCIJAN, *Traganje...*

¹⁴ Jozsef TELEKI, *Hunyadiak kora Magyarorszagon*, 10, Pesten 1853., str. 59

¹⁵ Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (dalje Arhiv HAZU), D - X -76

¹⁶ Dezso CSANKY, *Korosmegye a XV szazadban*, Budapest, 1893., str. 14 i 15.

U povodu darivanja vlastelinstva Talovcima 1439. godine nabrojena su sva sela i varoši na veleposjedu. Navedeno je 75 jedinica, od čega dvije varoši, jedna utvrda i 72 sela (uz ogradu da Sv. Marija, Sv. Ivan i Sv. Pavao vjerojatno nisu naselja). Uz neka imena sela i varoši dodani su dragocjeni podaci o maltama (u Đurđevcu, Prodavizu, Podgrađu, Sušici, Hotovi i Županju) i prijelazima preko Drave (u Lonki i Strugi). Još je važnije što popis pokazuje unutarnju podjelu posjeda. Naime, uz neka imena naselja stoje riječi "item" i "preteera", a kad se provjere ta naselja, vidi se da je u većini slučajeva riječ o selima koja su dala imena vesnikatima kakve poznajemo iz popisa poreza s početka XVI. stoljeća (Sv. Pavao - Pavljanci, Sušica, Javorovec, Sv. Ivan - Ivanec, Struga, Prikraj i Županec). Nekoliko sela koja kasnije susrećemo kao središta vesnikata tu nisu tako označena (Hotova, Središće i Beljudovec), a jednom je "item" zapisano uz selo koje nije dalo ime vesnikatu (Lonka). Sva sela s "item" i "preteera", osim Javorovca, navedena su u popisu "posjeda" na vlastelinstvu sastavljenom dan poslije spomenute darovne listine.¹⁷ Bez obzira na izuzetke možemo zaključiti da je popisivač navedenim riječima razgraničio pojedine skupine sela, točnije vesnikate, te se uz dopune iz ostalih dokumenata i uz dovoljno kritičnosti može rekonstruirati unutrašnjost većine vesnikata. Potvrdu za takvo zaključivanje nalazimo u drugim dokumentima gdje se iste skupine sela javljaju zajedno (npr. popis iz 1477. godine, darivanja dijelova vlastelinstva) ili su grupirana na isti način u današnjoj toponimiji.

Redoslijed nabiranja u tom popisu je sustavan, ali ne ide od jedne do druge popisane jedinice, nego od vesnikata do vesnikata. Na početak su izvučeni grad Đurđevac kao sjedište uprave i varoši Prodaviz i Đurđevac, a popis stvarno počinje od istoka s vesnikatom Sv. Pavla. Otuda ide malo uz Dravu do vesnikata Kučice (ili Lonke), a zatim na jug do vesnikata "Gorbonokfew", odnosno Podgrađe, prostorno odvojenog od glavnine zemalja vlastelinstva. Slijede u nizu prema zapadu vesnikati Sušica, Hotova, Središće i Javorovec. Nakon toga su popisana još dva odvojena vesnikata - Beljudovec kraj Rovišća i Ivanec kraj Koprivnice. Na kraju su Struga, Prikraj i Županec. Pravilnosti tog nabiranja najviše koriste pri ubikaciji vesnikata kojima se trag nije sačuvao, kao što je npr. Prikraj (a po tom ga popisu možemo smjestiti između Hlebina i Đurđevca).

Dan nakon tog velikog popisa, 23. listopada 1439. godine, sastavljen je već navedeni popis "posjeda" istog vlastelinstva u kojem je, uz grad Đurđevac, nabrojeno i 17 tih "possiones". Vjerojatno je riječ o važnijim naseljima, a možda se tu vidi i jedna starija podjela na vesnikate koja se ne poklapa u potpunosti s onom koju poznajemo na kraju srednjeg vijeka. Dio tih sela ni po jednom dokumentu nema neku važnost (Pychauch, Kutekouch, Lyzuhyanch, Gregorianch). Je li riječ o naseljima koja su nekad imala neki stupanj centraliteta, ali su ga izgubila u korist susjednih sela? Neobično je da se tu javljaju Molve i "Gorbonokfew" iako ih u velikom popisu sastavljenom dan ranije nema. Neki smisleni redoslijed u tom skraćenom popisu nisam uspio utvrditi.

Sljedeći veliki popis vlastelinskih naselja nastao je 1477. godine kada je, uz ostalo, đurđevčko vlastelinstvo darovano Ernuštima.¹⁸ U popisu se nalaze 92 jedinice, od čega dvije

¹⁷ J. TELEKI, *Hunyadiak...*, str. 64

¹⁸ Listina s popisom sadržana je u velikoj potvrđnici od 29. kolovoza 1495. godine, a isti popis je u ispravi od 24. svibnja 1492. godine pa bi se moglo spomenuti popis datirati npr. u 1492. godinu. Sam popis daje malo podataka za točnije datiranje jer slabo poznajemo promjene na vlastelinstvu. Ipak smatram da je popis iz ranijeg vremena: prvo zato što je unutar velike potvrđnice prvi put naveden u ispravi iz 1477. godine i drugo što se u njemu spominje "Kuvaralya", ime za podgrađe Kamena koje je naselje pod gradom nosilo u prvoj polovici XV. stoljeća (u obliku Subkuvar), a kasnije sasvim zamijenjeno imenom "Owar", odnosno Starigrad.

Karta 4: Redoslijed nabiranja dijelova (vesnikata) đurđevečkog vlastelinstva pri popisivanju 1439. godine

varoši, dvije utvrde i 88 sela. U odnosu na prethodni veliki popis iz 1439. godine vidi se povećanje za dvadesetak naselja, ali desetak sela iz prijašnjeg popisa sada nema. Razlozi za novopopisana sela i izostanak nekih starih naselja ne mogu za sada objasniti.

Taj je popis jednostavniji od onog iz 1439. godine jer nema nikakvih dodatnih podataka uz imena naselja, a nema ni njegovu složenost u prikazu unutarnjih podjela. Tu je veleposjed podijeljen na đurđevečki i prodavizki dio, što se vidi samo po navođenju Đurđevca, odnosno Prodaviza pred svakim od dijelova. Moglo bi se reći da su te dvije utvrde slučajno baš na tim mjestima u popisu, ali kad se provjere naselja za koja znamo gdje su se nalazila, vidimo da nema prelaženja preko crte povučene južno uz današnje Virje do sjeverno od Đurđevca. Grubo se može reći da je time vlastelinstvo podijeljeno na pribrežni i ravničarski dio, s tim da prvi uključuje i odvojene vesnikate Beljudovec i “Gorbokfew”, a drugi odvojeni Ivanec. Razlozi za podjelu su vjerojatno upravni pa je dio vlastelinstva upravljan iz kaštela u Prodavizu. Ipak, da je samo to bio povod, logičnija bi podjela bila na istočni i zapadni dio jer su ovako neka naselja u blizini Đurđevca, a nalaze se pod Prodavizom i obrnuto. Možda su i povijesni razlozi utjecali na podjelu jer je međa pridravskog dijela imanja slična granici vlastelinstva Prodaviz iz 1267. godine. U popisu iz 1439. godine nema ni traga tim dvama dijelovima vlastelinstva pa je teza o povijesnim uzrocima zasad nedokaziva.

Zbog spomenute unutarnje vlastelinske međe u popisu su dva redoslijeda nabiranja. Đurđevečki dio počinje odvojenim vesnikatom “Gorbokfew”, zahvaća selo Binovec u susjednom račanskom kotaru pa kreće prema zapadu preko Sušice, Hotove i Novaka do

odvojenog Beljudovca kod Rovišća. Otuda se popis vraća na Podravinu, u sela oko Javorovca i ondje završava. Tu je sustavnost važna posebno zbog ubikacije vesnikata Novak čiju lokaciju ne znamo točno.

Drugi, prodavizki dio popisa počinje s vesnikatom Prikraj, ide do Središća pa na sjever do Struge odakle ide na odvojeni Ivanec. Istočni dio počinje vesnikatom Županec pa ide na sjever do Loke od koje ide na Molve i zatim do Sv. Pavla - Pavljanaca gdje i završava. Kao i u popisu iz 1439. godine, i tu je važno pratiti redosljed zbog ubikacije Prikraja, ali i Loke kraj Drave.

Za listine iz 1439. i 1477. godine s velikim popisima naselja možemo reći da su najznačajniji pojedinačni dokumenti za povijesnu topografiju Podravine. Donose imena stotinu srednjovjekovnih naselja pretežno često nestalih bez traga pa im je spomen u tim popisima jedino što je ostalo od njih. Oba popisa se dobro dopunjuju jer obrađuju isti teren i imaju isti kriterij popisivanja, a s njima se dobro slažu podaci iz drugih dokumenata o đurđevečkom vlastelinstvu.

Iz oba se popisa dobro vidi karakteristika značajna za vlastelinske popise, a to je da ne daju teritorijalno zaokružene cjeline. Ondje su čak tri vesnikata prostorno odvojena od glavine zemalja, a jedan je posjed izvan kotara Komarnica (Binovec). Može se dokazati i druga već spomenuta značajka tih popisa, tj. da nisu sva sela u potpunosti vlastelinova (npr. Botinovec kraj Ivanca, Beljudovec).

Iz kasnijeg vremena su sačuvani djelomični popisi tog vlastelinstva koji po definiciji izlaze iz okvira srednjeg vijeka, ali mogu poslužiti rješavanju problema iz tog doba. Tako su 1534. godine popisani kmetovi u selima koja su opljačkana u međuplemićkim sukobima.¹⁹ Nabrojeno je samo osam naselja, i to ne baš uredno, ali se dio podataka odnosi na problematični vesnikat Prikraj pa i taj dokument treba uzeti u obzir kod proučavanja. Kraljeva komisija 1548. godine popisuje što je ostalo od vlastelinstva nakon građanskog rata i početnih jakih osmanlijskih provala.²⁰ I tu je nabrojeno vrlo malo sela i lokaliteta (samo devet), ali je popis sustavno sastavljen i koristan za ubikaciju nekih naselja. Postoji i urbar vlastelinstva iz 1552. godine koji bi vjerojatno imao relevantnih podataka za srednji vijek, ali zasad nije dostupan.

b) Koprivničko vlastelinstvo

Drugo po veličini u kotaru to je vlastelinstvo dosta dobro dokumentirano za srednji vijek, ali je poznat samo jedan popis svih njegovih naselja. Popisana su 1477. godine zajedno sa selima đurđevečkog posjeda.²¹ Osim koprivničkog kaštela i varoši, popis sadrži imena 21 sela. Dosad nije objavljen, ali je korišten u literaturi.

Kao i istodobni đurđevečki popis, i ovaj je slabo strukturiran jer su naselja u njemu jednostavno nabrojena bez dodatnih napomena. Istraživanje osobina popisa otežava i neubiciranost gotovo polovice naselja.

Popis počinje na jugu vlastelinstva s Pribislavcem i Jagnjedovcem te ide do Brežanca kraj Koprivnice. Slijedi skupina od pet sela nepoznatog smještaja (možda na jugozapadu od Koprivnice gdje se vjerojatno nalazio vojvodat). Zatim popis preskače od Kaznetine na zapadu do Petrovaca na istoku pa potom natrag na zapad do Mučne. Otuda ide na Gornji i Donji Zdenčec, za koja samo pretpostavljam da su postojala između Koprivnice i Ivanca, a uz njih su popisana

¹⁹ Monumenta Habsburgica II, Zagreb, 1916., str. 192, 194-195.

²⁰ Josip ADAMČEK, *Opis gospodarskog stanja vlastelinstava Đurđevca, Prodavića i Koprivnice 1548. godine*, Kaj VI, 1969., str. 25-27.

²¹ Arhiv HAZU, D - X - 76

sela Jalševac (nepoznate lokacije), Kunovec i Hrčkovec (južno od Ivanca). Zatim su nabrojani Sv. Petar - Peteranec te Velika i Mala Gorica, nakon čega slijedi skok na jug do "Kewaralyja" (današnji Starigrad), a na kraju je Križančija nepoznate lokacije.

Taj popis naselja dopunjuju podaci iz popisa poreza od 1507. do 1520. godine²² gdje je prikazana podjela vlastelinstva na četiri vesnikata (Brežanec, Sv. Petar, Zdenčec i Starigrad), vojvodat i varoš Koprivnicu. Izvan toga su popisani Kočan, Kaznetina i Mučna, nekad dio vlastelinstva, a sada u rukama drugih vlasnika. "Byzkelethyncz" je dio koprivničkog posjeda, ali s obzirom na to da je izvan kotara Komarnice, iskazan je posebno.

Kombiniranjem svih podataka može se ipak vidjeti neki smisljeni redoslijed u popisu iz 1477. godine pa bi popis išao od vesnikata Starigrad do Brežanca pa na zapad do vojvodata u području Reke i Sokolovca, a zatim na sjever prema vesnikatu Zdenčec i potom na Peteranec.

Popis naselja je jedini način da donekle točno odredimo opseg koprivničkog vlastelinstva jer nema opisa međa za taj posjed.

c) Rasinjsko vlastelinstvo

Rasinjsko vlastelinstvo ima neke posebnosti u svom razvoju koje su se odrazile i na način popisivanja. Naime, u drugoj polovici XV. stoljeća ono biva podijeljeno među članovima obitelji Bočkaj da bi početkom XVI. stoljeća, nasljeđivanjem po ženskoj liniji, došlo u ruke drugih plemićkih obitelji. Značajno je da se nije dijelilo vlastelinstvo u cjelini nego pojedina sela pa se kroz XVI. i XVII. stoljeće, a dijelom i kasnije u posjedu različitih vlasnika javljaju ista sela. Posljedica mnogih podjela, nasljeđivanja i zakupa, ali i sačuvanosti arhiva posjeda su brojni popisi koji su, ako se gleda rasinjsko imanje kakvo je bilo prije dioba, svi više ili manje djelomični.

Ovdje ću predstaviti nekoliko popisa dijela vlastelinstva koje je od početka XVI. stoljeća držala obitelj Keczer, a činilo je tada otprilike trećinu onog što se smatralo rasinjskim vlastelinstvom. Samo je jedan od tih popisa dosad objavljen, a ostali su iz knjige regesta dokumenata obitelji Oršić. Taj je izvor sekundaran, ali ipak smatram da je šteta što dosad nije korišten za istraživanja.

Najstariji popis je iz 1462. godine²³ i sadrži najviše toponima. Počinje sa selima nepoznatog smještaja - Šimunovec i Turakovec te Črnovcem od kojeg je ostalo ime predjela južno od Rasinje. Slijedi "civitas Raszina" i onda redom sela koja postoje i danas: Kuzminec, Gorica, Vojvodinec, Kutnjak, Zablatje i Torčec (Kethely). Zatim je u popisu grupa od sedam sela kojima uopće ne znamo smještaj pa se taj dio ne može analizirati. To su sela Kemešnica, Tebotnice, Slakovec, Deduševac, Grabanovština, Vučina luka i "Raszina mellek". Na kraju je Selnica kraj Drave, selo koje i danas postoji. Mislim da takav redoslijed može pomoći barem da se sela Turakovec i Šimunovec smjeste jugozapadno od Rasinje, a za drugu skupinu neubiciranih naselja ne može se mnogo zaključiti samo iz popisa. Od dodatnih podataka popis spominje prijelaz preko Drave u Selnici te dvor i ribnjak u Rasinji. Slične podatke donosi drugi popis iz iste godine²⁴ dodajući jedno novo selo (Klokočevac), a ne navodeći šest sela iz prethodnog popisa.

²² J. ADAMČEK, I. KAMPUŠ, *Popisi...*, str. 27, 60, 95, 128.

²³ Arhiv HAZU, Regesti arhiva obitelji Oršić (dalje: Arhiv HAZU, Regesti Oršić), I d 32, str. 834.

²⁴ Arhiv HAZU, Regesti Oršić, I d 32, str. 858.

Popis iz 1481. godine²⁵ ima 17 popisanih jedinica, ali su u njemu slučajno grupirana naselja poznatog i nepoznatog smještaja pa se topografski zaključci ne mogu donositi iako su sela poznatih lokacija nabrojena pravilnim redoslijedom.

Popisi dijelova vlastelinstva iz 1463.,²⁶ 1499.²⁷ i 1502. godine²⁸ s osam, pet, odnosno šest sela otkrivaju nekoliko novih naselja na vlastelinstvu, ali su premali za neke općenitije zaključke. Popisi iz 1501.²⁹ i 1503. godine³⁰ imaju po 13 popisanih jedinica, ali u njima nema pravilnosti u nabrojanju. Zanimljiv je popis gorica iz 1515. godine³¹ koji se, osim za topografiju, može koristiti i za istraživanje gospodarstva. U popisu iz 1517. godine³² popisano je 16 naselja, ali su sela nabrojena bez nekog uočljivog smisla. Ukupno je u navedenim popisima rasinjskog posjeda zapisano oko 40 naselja. Budući da je riječ o vlastelinstvu srednje veličine, a popisano je samo njegov dio, mislim da je taj broj prevelik da bi se radilo o cijelim selima, nego su i pojedina selišta dio tih popisa.

Nakon te skupine dokumenata kroz ostatak XVI. stoljeća nema zasad sličnih popisa za to vlastelinstvo sve do 1588. godine³³ kada je popisano sedam sela. Zatim je 1598. godine u popisima poreza³⁴ podrobno prikazana posjedovna struktura dijelova rasinjskog imanja, odnosno onog što je od njega ostalo nakon protuosmanlijskih ratova. Popis je iz novog vijeka, ali se u njemu jasno vide podjele nastale na početku stoljeća. Postoji dio koji još drže Bočkaji, zatim dijelovi proistekli iz Keczerova dijela i dio nekad Pekrijeva, a sada Erdödyjev. Erdödyjev dio nije više kao nekad trećina od cjeline vlastelinstva, nego je veći i dijeli se na đelekovečki i kuzminski vesnikat.

Istraživanje Rasinje i njezina vlastelinstva tek je u začetku jer je građa obimna, teren u toponomastičkom smislu uopće nije ispitan, a arheološki je tek načet. Kada budu izvršena dodatna istraživanja, mnoga će mjesta u tim popisima postati jasnija.

d) Bednja

Za ovo vlastelinstvo nisu mi poznati popisi naselja iz srednjeg vijeka, ali se za rekonstrukciju starog stanja mogu koristiti popisi u dokumentima nastalim sredinom XVI. stoljeća. Tako je 28. lipnja 1549. godine³⁵ uz utvrdu Gradišće popisano osam sela, a 1553.³⁶ i 1555. godine,³⁷ kada je posjed spojen s imanjem Kapela - Dubovica, nabrojeno je 13, odnosno 15 sela. Malo toponima, pomiješanost s naseljima susjednog posjeda i odsutnost sustavnosti čine te popise pogodnim samo za pojedinačno ubiciranje sela. Na taj ih je način upotrebljavao primjerice Antun Kancijan.

²⁵ Arhiv HAZU, Regesti Oršić, I d 32, str. 856.

²⁶ Arhiv HAZU, Regesti Oršić, I d 32, str. 818.

²⁷ Arhiv HAZU, Regesti Oršić, I d 32, str. 810.

²⁸ Arhiv HAZU, Regesti Oršić, I d 32, str. 817.

²⁹ Arhiv HAZU, Regesti Oršić, I d 32, str. 860.

³⁰ Josip ADAMČEK, *Ludbreg i njegova okolica u doba feudalizma*, Ludbreg, str. 83.

³¹ Arhiv HAZU, Regesta Oršić, I d 32, str. 836.

³² Arhiv HAZU, Regesti Oršić, I d 32, str. 820.

³³ Arhiv HAZU, Regesti Oršić, I d 32, str. 851.

³⁴ J. ADAMČEK, I. KAMPUŠ, *Popisi...*, str. 445-449.

³⁵ Ivan BOJNIČIĆ, *Kraljevske darovnice odnoseće se na Hrvatsku*, Vjesnik kraljevskog hrvatsko-dalmatinsko-slavonskog arhiva, VIII, 1906., sv. 1.

³⁶ I. BOJNIČIĆ, *Kraljevske...*, sv. 2.

³⁷ I. BOJNIČIĆ, *Kraljevske...*, sv. 2.

e) Ludbreg

Naselja ludbreškog vlastelinstva popisana su 12. srpnja 1360. godine.³⁸ Navedeno je 14 sela ludbreškog posjeda i nekoliko sela imanja Svinuše zapadno od Ludbrega. Nažalost, kopija isprave s popisom, koja se čuva u Hrvatskom državnom arhivu, djelomično je teško čitljiva. Sela kojima znamo smještaj imaju pravilan redosljed nabiranja, a u popisu čine dvije skupine: “Zygoth” - “Globoki” - “Zagune” i “Hrasti” - “Poljanci” - “Corduzeuch”. Po tome možemo pretpostaviti da je i cijeli popis sastavljan sustavno i izvući zaključke za ubicaciju dosad neubiciranih sela.

Sljedeći popis naselja je sto godina mlađi (iz 1464. godine)³⁹ i sadrži dvostruko više imena naselja. Uz novospomenuta, tu su navedena i sva sela iz prijašnjeg popisa. Naselja kojima se trag sačuvao na terenu u popisu su u grupama u kojima ima pravilnosti u nabiraju, ali su te grupe odvojene s po nekoliko sela nepoznate lokacije pa smo, dok se vlastelinstvo bolje ne istraži, uskraćeni za neke zaključke.

Pri kraju srednjeg vijeka (1495. godine)⁴⁰ na ludbreškom je vlastelinstvu popisano 17 sela i varoš Ludbreg. I tu ima naselja poznate i nepoznate lokacije, ali se među ubiciranim selima ne može uočiti nikakva pravilnost nabiranja. Možda sustavnost postoji u izvorniku koji nisam vidio jer mi je popis poznat samo iz literature.

Posljednji popis koji obrađujem je iz 1598. godine,⁴¹ a sadrži devet sela i varoš Ludbreg. Odražava stanje reducirane naseljenosti vlastelinstva nakon turskih ratova. Dio imena naselja nije spominjan u prijašnjim popisima (“Rosenycza” i “Zezwethe”).

Zajednička je osobina svih popisa ludbreškog posjeda da se u njima ne nazire ni najosnovnija struktura vlastelinstva, tj. vesnikati, a nije vidljiva ni podjela na Gornju i Donju provinciju za koju znamo iz drugih izvora.⁴² Tako nam za rad na topografiji ostaje samo da se oslonimo na urednost nabiranja naselja jednog po jednog jer ih ne možemo grupirati u smislu neke organizacije.

Neobičnost je tu velika razlika u broju sela između popisa iz 1464. godine s jedne strane te popisa iz 1360. i 1495. godine. Zasad se ne može zaključiti da su kraći popisi prikaz samo dijela vlastelinstva, niti da su u njima navedena samo važnija naselja. Možda su u dugom popisu iz 1464. godine, uz sela glavnine ludbreškog imanja, popisana i naselja koja vlastelin ima drugdje. Površnom provjerom utvrdio sam da se to može reći samo za selo Novakovec koje je dio imanja Svinuša, dugo vezanog za Ludbreg osobama vlasnika. No, tu se moglo raditi o dvama selima istog imena.

Za sva tri zapadna vlastelinstva komarničkoga kotara može se reći da su terenski neistražena, da je arhivski rad napredovao te da se nakupilo već i dosta literature o njima. Prednost pri topografskom istraživanju tog dijela Podravine je da su vlastelinstva u ratovima protiv Osmanlija uspjela sačuvati strukturu i, barem u dijelovima, kontinuitet stanovništva pa je toponimija većim dijelom srednjovjekovna, što će omogućiti ubiciranje starih naselja.

³⁸ Hrvatski državni arhiv, (dalje: HDA) Batthyany, Ludbreg, fond 913 (xerox), kutija 1/1

³⁹ HDA, Batthyany, Ludbreg, fond 913 (xerox), kutija 1/1

⁴⁰ Antun KANCIJAN, *Traganje...*, Podravski zbornik, 11, 1985., str. 122.

⁴¹ J. ADAMČEK, I. KAMPUŠ, *Popisi...*, str. 442-444.

⁴² J. ADAMČEK, I. KAMPUŠ, *Popisi...*, str. 27, 59, 94, 127.

f) Ostala vlastelinstva

U zapadnom dijelu komarničkoga kotara postojalo je vlastelinstvo Herbortija na području današnjeg Velikog Poganca za koje Dezso Csanky navodi da je imalo 20 do 27 sela (u što sumnjam), ali ih ne nabraja.⁴³ Dokumenti s popisima zasad nisu dostupni.

U Donjoj Komarnici samo su dva veća posjeda, i to Rovišće Dersfyja i Gudovec, ali su podaci o njihovim naseljima rasuti po raznim izvorima. Jedno manje imanje, pavlinska Streza, bolje je dokumentirano kroz svoj urbar. U njemu se navodi osam sela s nabrojenim selištima, četiri kmetske gorice, devet šuma i alodijalne oranice te drugi toponimi.⁴⁴

OSTALI POPISI

Osim crkvenih, poreznih i vlastelinskih popisa na području Komarnice, malo je drugih vrsta popisa. Takvi su, primjerice, popisi svjedoka pri sporovima ili međaša pri uvodu u posjed. Jedan od dužih takvih popisa je iz 1408. godine⁴⁵ i nabraja svjedoke u parnici oko vinske daće na kamenskom vlastelinstvu. Uz kmetove i varošane, spomenuto je 17 imanja (od toga je jedno u Mađarskoj) izravno ili u predikatu njihovih vlasnika. Zanimljivo je da su imanja nabrojena pravilno od zapada prema istoku iako se ne čini da je za to u tom slučaju bilo potrebe.

Svjedoci pri uvodu u posjed su rijetko brojni. Izuzetak je popis svjedoka i međaša pri uvodu u đurđevečko vlastelinstvo 1439. godine⁴⁶ u kojem je spomenuto čak 19 susjeda i 10 različitih posjeda.

Posebne su vrste dva popisa rovišćanskih predijalaca. U prvom popisu od 12. travnja 1391. godine⁴⁷ spomenuto je, kao njihovi predikati (a vjerojatno su to i sela u kojima žive), devet naselja, odnosno posjeda, a 1. svibnja iste godine⁴⁸ njih čak 23. Ne može se uočiti sustavnost iz jednostavnog razloga što je poznat položaj samo dvaju sela iz tih popisa.

OPISI MEĐA KAO VRSTA POPISA

U XIII. i XIV. stoljeću pri prodaji i darivanju posjeda uglavnom su se opisivale međe zemalja koje su bile predmet transakcije. Na neki način to su bili popisi imanja susjednih tim zemljama. Neprekinutost nabiranja omogućava nam da utvrdimo položaje pojedinih posjeda ili lokaliteta. Na dijelovima komarničkoga kotara može se rekonstruirati neprekinuta mreža posjedovnih granica u nekom razdoblju. Takav je slučaj okolice današnjeg Velikog Poganca sredinom XIII. stoljeća (Herbortija, Slanje i vezivanje na imanja prema Glogovnici i Varaždinskim Toplicama) te okolice Peteranca, Sigeca i Hlebina za sredinu XIV. stoljeća (Sv. Petar, Struga, Peturkova gorica).

⁴³ D. CSANKY, *Korosmegye...*, str. 12.

⁴⁴ Ivan TKALČIĆ, *Urbur bivšeg hrvatskog pavlinskog samostana u Strezi*, Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva, V, 1903., sv. 4, str. 201 i dalje.

⁴⁵ Emilij LASZOWSKI, *Podatci o Koprivnici u srednjem vijeku*, Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva II, 1900., sv. 4, str. 215-217.

⁴⁶ J. TELEKI, *Hunyadiak...*, str. 59.

⁴⁷ Codex diplomaticus XVII, str. 339-341.

⁴⁸ Codex diplomaticus XVII, str. 348-349.

Opisi međa su brojniji u Donjoj Komarnici gdje ih je od 1201. do 1399. godine sačuvano čak 45, a za područje Gornje Komarnice do nas je došlo samo njih dvadesetak.⁴⁹ Najduži takav opis je omeđivanje posjeda Prodaviz iz 1267. godine⁵⁰ sa 19 toponima (uglavnom imena voda), 14 susjeda i međaša i nekoliko objekata. Nažalost, samo je ime jednog posjeda izričito navedeno (Zdela), što umanjuje iskoristivost takvih opisa. Taj opis međa Prodaviza ima i velik nedostatak što nije zaokružen te što se u dijelovima ponavlja.

Popisi naselja dopunjavaju opise međa, ali pri tome treba biti oprezan jer su između jednih i drugih obično veliki vremenski razmaci.

ZAKLJUČAK

Popisi župa, crkvenih objekata, naselja, odnosno posjeda posebna su vrsta izvora za srednjovjekovnu povijest. Iz ovdje provedene analize može se vidjeti da većina popisa, pogotovo onih s većim brojem popisanih jedinica, ima sustavnost u nabranjanju, a svi prikazuju neku organizaciju prostora. Zato ih ne bi trebalo uzimati kao goli podatak ili ilustraciju u povijesnim radovima, nego kao složenu obavijest koja dobiva još nekoliko slojeva značenja usporedbom popisa sa sličnim ili drukčijim izvorima. Na primjerima više vrsta popisa s područja kotara, odnosno arhiđakonata Komarnice prikazane su mogućnosti koje oni nude, posebno pri radu na povijesnoj topografiji i ubicaciji pojedinih nestalih naselja pri čemu je posebno važno mjesto popisane jedinice u popisu.

SUMMARY

This paper shows the nature and characteristics of several listings of settlements and buildings in the county and/or archdiocese in Komarnica, created in the Middle Ages, important for the research of this period in history. Here we test the methodical and systematical nature of the listings, type of organization, also compared in relation with other sources, all primarily seen from the view of historical topography.

In the first group of listings, we analyze three church listings: a list of churches, dating to 1334; a list of clergymen, dating from 1501; a list of church buildings from 1615, evidencing the buildings' shape after the anti-Ottoman wars.

The second group covers the tax listings of Komarnica county from 1495, 1513, 1517 and 1520. We establish their usability for further research, based on three types of data they have: toponimes, owner's name, number of tax entries.

The third group lists all settlements and places on estates in Đurđevac (three listings), in Koprivnica (one listing), in Rasinja (eleven listings), in Bednja (three listings) and in Ludbreg (four listings). Other estates (Herbortija, Rovišće, Gudovec and Streza) are mentioned only indirectly. The chapter 'Other listings' contains examples of listings of witnesses in disputes and proceedings, and neighbors with bordering estates in cases when new ownership was registered. A special type of listing is the two listings

⁴⁹ Codex diplomaticus III - XVIII.

⁵⁰ Bela MAGASHAZY, *Nezdana isprava od 8.IX. 1270. Godine*, Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva VI, 1904.

of Rovišće so called predija - owners from the late fourteenth century. Finally, it provides a short overview of boundary-stones between bordering lands, being the main description of lands in thirteenth and fourteenth century land registry, thus being a predecessor to listings of settlements on large estates.

PRILOZI

(Ovdje nisu svi popisi koji su spomenuti u radu, nego samo neobjavljeni, manje dostupni i oni koje drukčije čitam)

1615. godina

(u zagradama su podaci iz opisa priloženih popisu)

+ Ecclesia Sancte Helene de Apatowcz	Ecclesia Sancti Petri de Paliczna
+ Ecclesia Sancti Nicolai sub montibus (ecclesia parochialis)	Ecclesia Sancti Joanni de Susicza
Ecclesia Sancti Joanni de Hergorcza	Ecclesia Sancti Martini de eadem Susicza
Ecclesia Sancti Martini de Pogancz	Ecclesia Sancte Catharinae de Grobonok
+ Ecclesia Sancti Wolfgangi supra Razina (eccl. filiali.....wlgo Zwethi Bolph)	Ecclesia Sanctorum omnium de Grabnowk
Ecclesia Sancte Crucis de Razina	Ecclesia Sancti Pauli de Dizka
Ecclesia Sancte Margarite de Sabaria vulgo de Zoboticza	Ecclesia Sancte Trinitatis de Dimicza
Ecclesia Sancti Joanni de Czerouina seu de Czerouicza nunc ...de Iuanczi (Czerovicza seu Czerina)	Ecclesia beate M V de Ztrugha
+ Ecclesia Sancte Marie de Caproncza, Ihs	Ecclesia Sancti Petri de Petriancz
Ecclesia Sancti Nicolai de eadem Caproncza	Ecclesia Sancti Stepfani regis de Torczicz
+ Ecclesia Sancti Emerici de Jakusinczi	Ecclesia beate M V olim de Getinoucz nunc de Gielekwcz
Ecclesia Sancti Michaeli Arhangeli de campo Caproncz	+ Ecclesia Sancti Emerici de Jemrihowcz
Ecclesia Sancti Ladizlai de Camarcza	Ecclesia Omnium Sanctorum de Zablathya
Ecclesia Sancte Elizabeth de Zrediczza	Ecclesia Sanctorum Cosme et Damiani de Kusmincz de Kutnak
Ecclesia Sancte Clare de Camarcza	Ecclesia beate M V Spinis
Ecclesia beate virginis de eadem Camarcza	Ecclesia Sancti Petri de Wegnia
Ecclesia Sancti Martini de Wyrie	+ Ecclesia Sancti Joanni in Ludbrigh, Ihs
Ecclesia Sancti Georgii de Gjurgewcz	Ecclesia Sancte Trinitatis de eadem Ludbrigh
Ecclesia Sancti Martini de Zerdahell	Ecclesia beate M V cruciferorum de eadem Ludbrigh
Ecclesia beate M V de Mosina	Ecclesia Sancti Georgii de Spinis seu de Popoucz
Ecclesia beate M V de Koren	Ecclesia Sancte Crucis de Krisoliani.....sub Zlajno atr Zlauina (S.Crucis de Krisolanni et pertinentiis Zlanio)
Ecclesia beate M V de Streza	Ecclesia Sancti Martini de Martiniancz
Ecclesia Sancte Crucis	Ecclesia Sancti Egidy de promontoriis
Ecclesia Sancti Benedicti	Ecclesia Sancte Elizebeth de Suhodol
Ecclesia beate M V de Zezuricza alio de Zerlena Klisa	Ecclesia Sancti Clementi de Kelemincz
Ecclesia Sancti Nicolai de Obe?z	Ecclesia Sancte Marie de Polana

22. listopada 1439. godine

“...Castrum Zenthgehwara vocati, necnon opidorum prodawyz et zenthgewrgh appellatorum, item possessionum villarum et prediorum, videlicet ad dictum Castrum spectancium necnon Tributorum in eisdem opidis prodawyz et zenthgewrgh habitis et exigi consuetis,

preterea possessionum Zenthpal,	preterea Zenth Iwan
ac villarum Gradecz	Botinowcz
Verbowcz,	Cherewcz
necnon Nethech	Poztakowcz
Deiche	Vrathna,
et Goricza,	item Struga et vadi eiusdem
Item Lonka, ac vadi eiusdem	in fluuio
necnon Zymche	Draue existentis
Kwthycha	ac Gorycza
Darenowcz	Zygeth
Desenowcz	Mostyancz
Strathynchy	Farkassowcz
Gorycha	Chechowcz
et Chechowcz	Palyna
necnon Prodgradya	Welkowcz
et tributi eiusdem,	Zentmarija
ac Loosanch	Izgorya
Drydrymeh	Myketincz
Wochetincz	Valentowcz
Kopriwna	Gorycza
Kozeryancz	Brezyna
Pichowcz	item Prikraye
et Miketincz,	Popucz
Item Zusicza	Zedlarowcz
et tributi eiusdem,	Zwetilowcz
ac Oresya	Ghulinczy
Chobosowcz	Drasowcz
Zerdahel	Kichakowcz
Bozyo,	et Breeg
Jedusowcz	preterea Supancz
Lymbos	et tributi eiusdem
et Kysbozyo,	necnon Lysincz
item Jaworowcz	Knesowczy
et Synkonys	Mathkowycza
ac Beludowcz	ac Gregoryancz
Darozlowcz	Rachkowyna
Banychewcz	Hrusewcz
Pobseschy,	et Nedelischyna

Susjedi i medaši durdevečkog vlastelinstva 22. listopada 1439. godine:

Georgio filio Petri de Dombo
Laurencio, Georgio, Johanne
et Nicolao Filiis eiusdem

Briccio filio Johannis de Gorbonok
Nicolao filio Michaelis de eadem
Johanne de Progoucz

altero Johanne de eadem	Gyurko de eadem
Petro de Chapalowcz	utroque Nicolao de Gereecz
Gasparo filio eiusdem	Stephano Zana de Dolyancz
altero Petro de eadem	Ladislao dicto Bochka de Razynya
Nicolao filio Thomad de Thomadowcz	Stephano similiter Bochka
Thoma literato filio eiusdem	Ladislao filio eiusdem de eadem
Nicolao filio Lorandi de Mosina	Georgio filio Apay de Keresthwr

“Possessiones” pripadajući pod grad Đurđevac popisani

23. listopada 1439. godine:

Prodauyz	Cherauich
Zenthgywrgh	Zentywan
Zredassche	Molna
Zwsicha	Supanch
Ztruga	Lyzuhyanch
Priczay	Kutekonch
Gorbonokfew	Lonka
Gregorianch	Zenthpal
Hothowa	Pychauch

Popis đurđevečkog i koprivničkog vlastelinstva iz 1477. godine:

(Iz isprave od 24. svibnja 1492. godine)

castrum Zenthghyerghwara	Gywlyncz	Bezye minoris
oppidum Zenthghyerg	Pethkowcz	Gresdyslya
Czyglenycza	Belywdowcz	Egwdowcz
Gorbonokfew	Banislawcz	Lymbos
Lossancz	Lesencz	Drawycza
Pathak	Zarosnya	Zgorje
Predrimecz	Cyglowcz	Mykethyncz
Mykowlcz	Marghyncz	Walenthowcz
Wokethyncz	Jaworowcz	Brezyna
Koprivno	Babynschina	Gorycza
Bynowcz	Castellum Prodawyz	Zygeth
Zwsycza	Oppidum Prodawyz	Moschancz
Kosserowcz	Walywercz	Farkasowcz
Pyczowcz	Prykray	Chahowcz
Mybcheryncz	Zedlarowcz	Polyana
Hotthowa	Zwethylowcz	Zthrwga
Oresye	Gwlyncz	Bwthynowcz
Thomadowcz	Breg	Pwsthakowcz
Hechancz	Kwczekowcz	Warathna
Nowak	Greda	Woynycza
Gregoryank	Gorenowcz	Cerowycza
Hrasthowcz	Drasowecz	Zenth Iwan
Brezthowcz	Bezye maioris	Kwesowcz

Swpancz
 Lyzyczincz
 Maskowycza
 Loka
 Kochycze
 Zynyncz
 Molywa
 Desenowcz
 Darynowcz
 Grachyncz
 Poznanowcz
 Kwnowcz
 Hayasowcz
 Percz
 Keczelepowcz
 Rataynocz

Petherkowcz
 Gorycza
 Deste
 Nethecha
 Wrbowch
 Gradecz
 Zenth Pal
 Castellum Kaproncza
 oppidum Kaproncza
 Bredyslawecz
 Jagnedowcz
 Bresencz
 Bankowcz
 Pressechno
 Hermanowcz

Bythelethyncz
 Kochane
 Karnethin
 Pethrowcz
 Mochwa
 Zdenchecz superius
 Zdenchecz inferius
 Alsewcz
 Kwnowch
 Herkowcz
 Zenthpeter falwa
 Gorycza maior
 Gorycza minor
 Kewaralya
 Crysnychya

Rasinjsko vlastelinstvo - 1462. (*Regesti Oršić, str. 834*)

Shimunovecz
 Turakovecz
 Charnovecz
 Ciuitas Raszina
 Szent Cosma damian
 Goricza
 Vojvodinecz

Kathnyak
 Zablathye
 Kethel
 Kemechnicza
 Tebothnicz (Tebothnicze)
 Zlakouecz
 Dedusinovech

Grabanovstina
 Vuchina Luka
 Raszina mellek
 Zelnicza cum vado
 curia in cuiutate Raszinia
 cum piscina

Rasinjsko vlastelinstvo - 1462. (*Regesti Oršić, str. 858*)

Zlakovecz
 Deduszinovecz
 Vuchna luka
 Raszina melek
 Symunovecz

Kuthnak
 Zablattja
 Kethel
 Kemechnicze

Klokochevecz
 Zelnicza cum vado
 curia in civitate
 Raszinya ac piscina

Rasinjsko vlastelinstvo - 1463. (*Regesti Oršić, str. 818*)

Raszina Kerezthur
 Zlokovecz
 Goricza

Sz. Kozma Damian
 Kethel
 Chornovecz

Thurokovecz
 Civitas Raszina

Rasinjsko vlastelinstvo - 1481. (*Regesti Oršić, str. 856*)

castrum et oppidum Raszina
 Kethel
 Zablattja
 Zelnicze
 Antolovecz
 Szent Cosma Damian

Vojvodinecz
 Goricza
 Thrulbenecz
 Chornovecz
 Zlakovecz

Vuchina luka
 Grananovecz
 Vetholcz
 Klokochovcze
 Kamenchicza

Rasinjsko vlastelinstvo - 1499. (*Regesti Oršić, str. 810*)

posjedi "in districtu Raszina":	Zlakovecz	Drusbinovecz
Thurokovecz	Verhovecz	Vochine Luke

Rasinjsko vlastelinstvo - 1501. (*Regesti Oršić, str. 860*)

oppidum Raszina	Suniovecz	Zablathje
Varallya	Dorok laka	Zelnicza et vado
Raszina melleke	St. Cosma Damian	in fluvio Dravi
Vuchovecz	Goricza	Klokoszovecz
utraque Jalsovecz	Kys Kuthnak	

Rasinjsko vlastelinstvo - 1502. (*Regesti Oršić, str. 817*)

Szent Kozma Damian	Selnicza	Felsze Vydek
Goricza	Kethel	Also Vydek

Rasinjsko vlastelinstvo - 1503.*(Josip Adamček, Ludbreg i njegova okolica u doba feudalizma, Ludbreg, str. 83)*

Gorica	Šimonovec	Selnica
Turkovec	Sv. Kuzma i Damjan	Antolovec
trgovište	Vrhovec	Zablatje
"Raszynya Kereszthur"	Bankovec	Ketel
Klokočevce	Vojvodinec	

Rasinjsko vlastelinstvo - 1515. (*Regesti Oršić, str. 836*)

"...promontoriis Haliszyn	i gorice:	Bankovdol
et Bankvelgye	Bossetyn verh	Kamena gora
in pertinentiis oppidi Raszina	Thopolovch	Brezovecz
Kereszthur"	Klokcheycha	Verhoczy

Rasinjsko vlastelinstvo - 1517. (*Regesti Oršić, str. 820*)

Rasinja Kerestur	Kocznyak	Bankov dol
Klokochovecz	Zablatja	Vukovecz
Vojvodinecz	Szigeth	Szenth Kozma
Antolovecz	Thorchecz	Gorinanczy
Zelnicze	Chernkovecz	Lasevcze

Rasinjsko vlastelinstvo - 1588. (*Regesti Oršić, str. 851*)

Raszinya	Kuzminczy	Grubinczy
Goricza	Zablatya	Thorchecz
Szelnicza		

